

Prastaré řemeslo broušení nožů

Ale proč by vlastně měla sedět opice na brusném kameni? Protože broušení nůžek a nožů patřilo mezi potulná řemesla, v našich krajích vyhrazená především Romům. A aby brusíči na jarmacích i jinde po vsích a městech, kde svoji práci nabízeli, snáze upoutali pozornost, pořizovali si někteří například opičku. Jak malé uctě se v dávnějších dobách v obecném povědomí těšili zástupci tohoto řemesla, o tom svědčí i německý výraz pro brusíče nůžek „Schereschleifer“, který se stal synonymem pro slovo budižkničemu. I jedna z pohádek bratří Grimmů – Jak Honza ke štěstí přišel – mimoděk dokumentuje nízké postavení brusíčů v dávnějších dobách. Brusíč je totiž až tou nejposlednější a nejhudší postavou v pohádce, s níž má Honza co do činění.

Už v mladší době kamenné...

Starší generace ještě pamatuje doby, kdy u nás potulní brusíči chodili po domech. Jde ostatně o jed-

no z nejstarších řemesel vůbec. Nejstarší technika broušení je totiž známá už z mladší doby kamenné; užívala písek nebo jiný brusný prášek na kamenném nebo dřevěném podkladu. Také otvory do kamenných nástrojů se vrtaly de facto metodou broušení s využitím dřevěného otáčivého nástroje a písku. O celé věky později měli potulní brusíči šlapací brousky, vodou chlazené. Nicméně práškem na dřevěném podkladu se dodnes brousí a leští za mokra například sklo, kovový (měděný nebo ocelový) podklad se používá při broušení diamantů a drahých kamenů či rozbrušování velmi tvrdých materiálů a podobně. Brusný prášek může být obsažen i v tekutém či voskovém pojivu; tak vzniknou brusící a lešticí pasty. Všeobecně známé jsou brusné smirkové papíry.

Řemeslo na vyhynutí

Moderní doba a masová výroba brusíčské řemeslo téměř zlikvidovaly. Kdo by dal několik

Připravila: Ivana Hudcová, foto: Štěpán Luňanský

„Sedí jako opice na brusném kameni,“ říká jedno německé rčení. Znímá ho díky Olafu Kühmelovi, Němci, který před dvaceti lety u nás získal zaměstnání, a tak přesídlil do Čech, žije v Dobrovicích u Mladé Boleslavi, a časem se tady i oženil. Šéfuje vozovému parku padesáti kamionů. Jeho práce tedy nemá nic společného s jeho původní profesí - vyučil se totiž brusíčem a lešticem kovů. Nicméně pěstuje tohle prastaré řemeslo alespoň jako svého koníčka...

desítek korun za broušení nože, když si za třicet, čtyřicet korun koupí nůž nový...?! O to paradoxněji dnes zní vysvětlení, proč dal kdysi pan Kühmel svého syna Olafa vyučit právě brusíčem: Aby vydělal spoustu peněz! Nicméně když jsem fotografovi Štěpánovi Luňanskému zavolala, že jedeme na reportáž o broušení nožů, nepokrytě se zaradoval: „Konečně se dozvím, co dělám celý život špatně. Mně se nikdy nepodařilo žádný z mých nožů pořádně nabrousit...!“ Štěpán také vzpomíná na potulné brusíče, jak je stihl zažít za svého dětství na pražském Žižkově: „Vydcky vltli do baru a křičeli...“

Princip broušení

Zůstává stejný po tisíce let – ostřím nůžek či nože se vertikálně přejíždí po ještě tvrdší ploše. Vzniká při tom teplota, kterou je ovšem potřeba odvádět, zkrátka chladit. Nejjednodušší chladičí

zařízení zde představuje nádoba s vodou, do níž kulatý brusný kámen zasahuje a při otáčení se tak průběžně ochlazuje. Pokud toto opominete, kovové ostří se spálí – tedy přehřeje a změkčí. Poznáte to podle toho, že jeho kov jakoby zmodrá. Nůž tím můžete zničit do té míry, že je doslova na vyhození.

Lepší opravit, než vyhodit!

Nad tím, jak brousí nože například kuchaři v televizi, krouží pan Kühmel hlavou: „Ocilkou? To ani nezkoušejte... Kolikrát to ‚vezmou přes ocel! To je ztráta času! Navíc nůž, který nabrousím já, vydrží mnohem déle!“ Avšak není to jen otázka toho, jak dlouho vydrží nůž opravdu ostrý. Je až neuvěřitelné, jakou proměnu prodělá pod rukama zkušeného brusíče starý prorezlý nůž. Z předmětu, který by jinak aspiroval na vyhození, se stává nůž nejen ostrý, ale i krásný pohled s čistokovovým ostřím, které

se blyští tak, že se v něm skoro vidíte! Odpovídá tomu i motto Olafa Kühmela: Lepší opravit, než vyhodit! Říká totiž: „Se vším se dá ještě něco udělat...“

Ostrost se zkouší na vlastním těle

Je pravda, že v dílně pana Kühmela byste ocilku hledali těžko. Má tady zato hned několik rozličných moderních přístrojů, určených k broušení. Jiný volí na broušení nože, jiný na nůžky nebo sekeru... Zda už je nástroj dostatečně nabroušený, se tady ovšem nezkouší bříškem palce, jak jsme zvyklí my, stoprocentní amatéři či ještě spíše diletanty. Odborník zkouší ostrost na porostu svého předloktí po němž jemně jede – a zanechává za sebou pěknou holinu! A protože během naší přítomnosti nabrousil pan Kühmel nožů hned vícero, při zkoušce ostrosti u nože číslo pět už začíná mít

s porostem na své ruce trochu problémy. Začíná být totiž dočista oholený...!

Jak to je se scénou z Osobního strážce?

Opravdový brusíč – to už je dnes opravdová vzácnost. Na broušení nožů a nůžek tak narazíte nejčastěji jako na přidruženou výrobu třeba při výrobě klíčů, případně při opravě obuvi. Se skutečným profíkem se ale potkáte už jen výjimečně. Pan Kühmel ví o dvou v Německu, u nás pak o jednom v Novém Jičíně. A tak nemůžu nevyužít téhle mimořádné šance vyptat se na onu veleznámou scénu z filmu Osobní strážce. Je reálná nebo jde o pouhý mýtus? Kevin Costner v ní vyhodí do vzduchu průsvitný šál Whitney Houston, nechá ho dopadnout na ostří šavle – a bleděmodrá látka dopadne na zem rozláta na dva kusy. Pan Kühmel se rozesměje: „Tak to je bohužel nesmysl, to by se ve skutečnosti stát nemohlo.“ ■